

Emoties zijn essentieel bij het tegengaan van Klimaatverandering

Om resultaat te bereiken bij het tegengaan van klimaatverandering moeten we bewuster omgaan met het belang van hoop en de emoties rondom verandering en disrupties. In twee columns beschrijf ik de 'softe kanten', de menselijke aspecten, van dit veranderingsproces. Terwijl ik tegelijkertijd een pleidooi houd voor positiviteit rondom technische oplossingen in de strijd tegen klimaatverandering.

Jolein Baidenmann

Column 1

Hoop moet terug in klimaatdebat

In de duurzaamheidswereld lijkt het mode te zijn om te roepen: 'Praatclubs zijn over'. Men wil 'aan de slag gaan' en 'de handen uit de mouwen' en 'met de poten in de klei'.

Natuurlijk, doen is belangrijk. Maar doen is als rondrennen als een kip zonder kop, als er geen positieve toekomstvisie aan ten grondslag ligt. En die moet hoop als basis hebben.

Hoop is één van de drie deugden van het christendom, naast *geloof* en *liefde*. Hoop speelt een belangrijke rol in alle religies. Sterker nog, hoop is van belang voor alle transformaties richting een betere maatschappij. In dit stuk wil ik een lans breken voor hoop en positiviteit in het klimaatdebat.

In 2009 was ik als klimaatlobbyist voor de Nederlandse Vrouwenraad op de Klimaatconferentie in Kopenhagen. Het was een deprimerende situatie, want het was de landen niet gelukt om ambitieuze doelstellingen af te spreken. Op de terugweg in de Klimaattrein kregen alle lobbyisten van maatschappelijke organisaties van Greenpeace een t-shirt met daarop de tekst: *'We went to Kopenhagen for a Climate Treaty, and all we got was this lousy T-shirt.'*

Maar in de afgelopen 7 jaar is er veel veranderd in de wereld als het gaat om de wil om met klimaatverandering aan de slag te gaan. In 2009 stond het bedrijfsleven nog op de rem. En een aantal landen wilde nog niet toegeven dat klimaatverandering een echt probleem was. Maar dat is niet meer de wereld van nu. Op 4 november 2016 trad het Klimaatverdrag van Parijs in werking, na ratificatie door 55 landen. Waaronder China en de Verenigde Staten. Misschien denkt u: 'We moeten het nog maar zien, met Trump als president'. Maar zelfs Yvo de Boer, voormalig secretaris-generaal van de VN-conventie rondom klimaatverandering, zegt daarover: 'Trump is geen fundamentalist. Ik denk niet dat hij tegen de groene economie is of tegen duurzaamheid als principe. Hij wil waarschijnlijk de zakelijke propositie beter

begrijpen. En begrijpen hoe bezig zijn met groen en het klimaat bijdraagt aan de toekomst van Amerika.'

En zo geldt het voor de meeste rationeel ingestelde mensen. Laat ons zien wat het kan opleveren voor de toekomst en we doen mee.

En dat is op zich wel nodig, want volgens een recent rapport van het Internationaal Energieagentschap zal de wereldtemperatuur gemiddeld met 2,7 graden Celsius stijgen. Volgens hen is het tijdperk van fossiele brandstoffen nog lang niet voorbij. Voornamelijk door gebrek aan goede alternatieven blijft de vraag naar olie tot 2040 stijgen.

Misschien denkt u nu, wanneer komt die boodschap van hoop nou? Hoop is niet hetzelfde als de zekerheid van een positieve uitkomst. Hoop is de onzekere verwachting dat een bepaalde gewenste gebeurtenis zal plaatsvinden. Hoop is een gevoel van de mogelijkheid van een positieve uitkomst. Als ik het over hoop heb, is dat niet omdat ik denk dat het allemaal wel meevalt. Het valt helemaal niet mee met die klimaatverandering, de situatie is alarmerend. Met ijskappen die smelten, met grote droogtes en aan de andere kant overstromingen, met duidelijke temperatuurstijgingen op verschillende plekken op de wereld. Ik geloof alleen dat een verhaal van hoop ons meer inspireert en tot verandering brengt, dan een verhaal van wanhoop. Want dat verlamt en is bedreigend.

Daarom noem ik een aantal hoopvolle ontwikkelingen.

Wist u dat hetzelfde Internationaal Energieagentschap van daarnet een verdubbeling voorspelt in het gebruik van duurzame energiebronnen in de komende 25 jaar? In 2040 vormt duurzame energie 37 procent van het totale energieaanbod.

Wist u dat de Global Commission on the Economy and Climate verwacht dat door investering in het zuiniger omgaan met energie, de mondiale economie in 2035 met 18 biljoen dollar kan groeien? Ze constateert dat de markt voor koolstofarme goederen en diensten op dit moment 5,5 biljoen dollar waard is en met 3% per jaar groeit.

Wist u dat de CO₂-uitstoot per hoofd van de Amerikaanse bevolking enorm gedaald is en dat de gemiddelde Amerikaan weer net zoveel uitstoot als in 1965?

Wist u dat de Mondiale CO₂ uitstoot voor het derde jaar op rij stabiel is gebleven, volgens de jaarlijkse analyse van het Global Carbon Project?

Wist u dat het Chinese Energie Agentschap afziet van de bouw van 104 kolencentrales met een gezamenlijk vermogen van 120 gigawatt? Van die 120 gigawatt was 54 gigawatt al in aanbouw.

Ik ben zelf meer van technologische hoop dan van de hoop op verandering via kleinschalige, zelfvoorzienende aanpak van onderop. Om maar even de twee grote stromingen in

duurzaamheidsland te benoemen. Dus ik geef u graag wat inspirerende voorbeelden van technologische hoop.

NASA werkt met de hoogwaardigste technologie om klimaatverandering te monitoren. En het CLOUD-project van het Europese onderzoeksinstituut CERN onderzoekt de vorming van wolken. De invloed van de wolken op de reflectie van zonnestralen is erg groot en de broeikaswerking ook. Gaan we over enige tijd ons klimaat via wolkenvorming of wolkenverspreiding beïnvloeden?

Kijk naar de ontwikkelingen rondom kweekvlees van de start-up Mosa Meat. Dierlijke cellen worden in een bioreactor opgekweekt tot een stukje vlees. Nu nog te duur. Maar hiermee wordt uiteindelijk de enorme hoeveelheid energie en ruimte die nodig is voor het houden van dieren voor de vleesconsumptie beperkt. Met een grote beperking van de CO₂-uitstoot. Nog los van het dierenleed wat hiermee voorkomen wordt.

En er is het project van het Rebeam team van de Singularity University, dat bezig is om microwave reflectors in een baan om de aarde te brengen. De reflectors vangen energie op van 'solar farms' die op dat moment in het zonlicht zitten, en stralen het door naar solar farms die op dat moment in het donker liggen. Energie voor iedereen, altijd.

Geen wanhoop, geen ellende, maar hoop. Waarom is die hoop zo belangrijk? Omdat we als mens de behoefte hebben om in iets te geloven, in een positief verhaal. Hoop is de *driver* van verandering. Hoop is een essentieel onderdeel van elke religie. En omdat de traditionele religies al lang niet meer een grote groep mensen aanspreken, moeten we een alternatief bieden.

Misschien hebben we wel iets nodig van mythische proporties? Dat gaat tegen de huidige stroom in, die waarden propageert van lekker praktisch, niet praten maar doen en realistische doelen stellen. Beatrice de Graaf, hoogleraar geschiedenis van de internationale betrekkingen, zegt daarover in het NRC van 12 november 2016: 'Mythes, dat zijn geen leugens, dat zijn diepe morele waarheden. Het is verbijsterend hoezeer we als elites vergeten dat denken niet alleen, en vaak helemaal niet, objectief, bewust en rationeel is.'

Ik geloof dat ook. Om grote transformaties te bereiken, zoals een fossiel-arme maatschappij, heb je een beter mythe nodig dan het bestaande verhaal, een *concurrerend* moreel verhaal. Het moet een oprechte en doordachte eigen boodschap zijn, die je bereid bent in alledaagse morele taal te verpakken. Met hoop als een belangrijk fundament van dat verhaal. Daar moet je in het huidige klimaat wel moedig voor zijn. Want dat is in het populistische tijdperk anticyclisch gedrag.

Maar dat kunnen wij. U en ik. Mits we niet alleen somberen. Mist we niet vast blijven houden aan het oude en positief vooruitkijken. Laten we inzetten op hoop!

Column 2

Omgaan met basale emoties is de grootste vaardigheid in de strijd tegen klimaatverandering

Als we echt serieus zijn met de strijd tegen klimaatverandering, zijn er een tweetal zaken waar we rekening mee moeten houden: Emoties en Disrupties. De emoties waar we rekening mee moeten houden, zijn de emoties van mensen bij veranderingen en onzekerheid over de toekomst. Dat roept een primaire angst op, namelijk het gevoel bedreigd te worden.

En wat doen we als we ons bedreigd voelen? Dan gaan we reageren met freeze, flight of fight. We vechten (we zien anderen als vijanden of als mensen die ons bedreigen), we staan stokstijf stil (we willen helemaal geen verandering, houden krampachtig vast aan oude gewoontes) of we vluchten (we willen helemaal niks meer met politiek te maken hebben).

Het is belangrijk om die gevoelens te erkennen. Dat houdt ook een aantal concrete acties in. We moeten partijen met gevestigde belangen meenemen in ons proces en hen ten dele compenseren voor het gevoel van – of het daadwerkelijke- verlies. We moeten overgangstijden gebruiken om mensen te laten wennen aan nieuw duurzaam beleid. En we moeten de bevolking nieuwe, realistische keuzes voorspiegelen. Die hen op korte termijn ook voordeel bieden.

De disrupties waar we rekening mee moeten houden, zijn de grote maatschappelijke of technologische veranderingen, met een potentieel ontwrichtende werking op de samenleving. Disrupties zijn per definitie een aantasting van de status quo en in hun aard slecht voorspelbaar. Het zijn veranderingen die mensen niet zien aankomen, die zo buiten ons voorstellingsvermogen liggen, dat we er niet aan denken. Het is niet een lineaire verbetering van het bestaande, maar een volkomen andere insteek, binnen een relatief korte tijd. Met potentieel veel gevolgen voor de bestaande situatie en spelers. Disrupties die we de komende decennia meemaken zullen zowel positief als negatief van aard zijn.

Het overgaan naar een fossiel-arme maatschappij is zo'n grote disruptie. Met daarbinnen weer allerlei andere disrupties.

Bijvoorbeeld, grote denkers en futurologen zoals Peter Diamandis verwachten dat we binnen twintig jaar gratis energie hebben en meer dan genoeg zonne-energie. Kunt u zich dat voorstellen? Wat gaat er dan op de schop van onze bestaande modellen? Gratis energie? Waar verdienen de energiemaatschappijen dan aan? Uit betrouwbare bron kan ik u vertellen dat ook Nederlandse energiemaatschappijen al bezig zijn met het bedenken van een businessmodel onder die omstandigheden.

En volop energie, een wereld van abundance? Wat betekent dat voor onze inspanningen om alles energiezuiniger te maken? Dat hoeft dan niet meer vanuit de schaarste gedachte. En energie-intensieve industrieën zitten niet meer in het verdomhoekje. En wat dacht u van het geopolitieke evenwicht dat verandert als energie gratis is?

Een disruptie van een andere aard is de mogelijke terugkeer van besmettelijke ziektes. Vanwege de stijging van de temperatuur zullen we een andere insectenpopulatie krijgen, met als mogelijk effect de terugkeer in Europa van een aantal virussen en ziektes, die we dachten te beheersen. Of wat dacht u van de disruptie dat we binnen enkele decennia een geheel andere menukaart hebben, omdat de betaalbare productie van sommige gewassen niet meer mogelijk is en vlees te duur is? Of wat dacht u van de disruptieve effecten van grootscheepse regionale migratie, omdat sommige delen van de wereld onleefbaar worden?

Inspelen op disrupties betekent dat we flexibel beleid moeten maken. Beleid waarbij we het eindresultaat ambitieus maken, maar de 'hoe' vraag openhouden. Het betekent dat we mislukking en risico stimuleren, ook in regelgeving. Bijvoorbeeld door experimenteerruimte mogelijk te maken. Door te investeren in risico. Maar ook, dat we mensen moeten voorbereiden op grote veranderingen. Niet achter de troepen aanlopen, maar vooruitkijken en anticiperen. Mensen meenemen, onzekerheid niet elimineren door te zeggen dat alles hetzelfde blijft of dat we terug willen gaan naar oude tijden. Maar mensen begeleiden in de verandering. En een aansprekende toekomst bieden, en aangeven wat daar voor nodig is.

Ik wil benadrukken dat ik in het omgaan met emoties en disrupties een fundamentele rol van de overheid en de politiek zie. De politiek moet met een lange termijnvisie komen, die een inkadering biedt voor emoties en disrupties. Een visie die begeleiding geeft bij ontwikkelingen en gevoelens die ons potentieel uit onze comfortzone halen. De overheid moet dat op de juiste manier in kaders vatten en de burger bij die veranderingen begeleiden.

Ik noem specifiek een rol voor politici en overheden. Maar het bieden van een hoopvolle visie is een opdracht voor ons allemaal. Het is belangrijk dat wij, geëngageerde burgers en bedrijven, met een moreel verhaal komen, dat vertelt hoe een fossiel-arme maatschappij ons gelukkig maakt. Hoe een fossiel-arme maatschappij ons niet vermagert, maar juist verrijkt!

Het moet een verhaal zijn dat leidt tot een positief gevoel. Een verhaal dat we er een beter mens van worden, een verhaal dat we er een fijnere wereld voor terug krijgen. Een verhaal over gelukkig zijn, je kinderen in gezondheid kunnen zien opgroeien, jezelf kunnen zijn. Maar ook met wat we daarvoor moeten doen en nalaten. Want in dat verhaal moeten wij emoties en disrupties meenemen.

En ik eindig met een herhaling van mijn boodschap uit column 1. Wij kunnen dat mooie, positieve verhaal bedenken en uitdragen. U en ik. Mits we niet alleen somberen. Mist we niet vast blijven houden aan het oude en mensen bevestigen in hun onzekerheid, maar positief vooruitkijken. Laten we inzetten op hoop!